

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 70 2025 • Årgang 41 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Pernille Welent Sørensen, Eva Hallgren, Lise Hovik og Trude Iversen

Fletværk

At flette sammen – en artikel om bærekraft / bæredygtighed / hållbarhet

Resumé

Denne tekst er et fletværk, skabt af 4 fletsøstre. Fletværket er blevet til med et ønske om at lade kulturelle hverdagspraksisser, tanker og ord flettes fra forskellige nordiske lande. Et flet, der undersøger fællesskaber med fokus på børnekultur, materialer, kunst og en bæredygtig verden. Som edderkoppens spind trækker teksterne tråde og klistre sig sammen, i søgende bevægelser, i måder at være med verden på: I en skov med pædagogstuderende hvor skovbunden kalder, i udforskninger af strå, himmel, hav og legens relationer i en børnehave, i undersøgelser af barkbillelarvens spor og broderier i skaller som måder at tænke natur-kultur på, til mødet med en spiderman langs fjorden, som spinder tråde til andre cyborgs og sam-skabelser -som et håb om mere-end-menneskelig superkraft på en såret jord.

Nøgleord: natur-kultur; økologisk opmærksomhed; bæredygtige relationer; mere-end-mennesker; cyborg; fletværk.

Vi er 4 fletsøstre, der har produceret fotos og tekster fra vores praksisser som undervisere og forskere. Fletværket er blevet til med et ønske om at lade kulturelle hverdagspraksisser, tanker og ord flettes fra forskellige nordiske lande. Et flet, der undersøger fællesskaber med fokus på børn, materialer, kunst og en bæredygtig verden. Fælles for os, der fletter med fotos, ord og erfaringer her, er nemlig, at vi er optaget af at arbejde med børn, kulturelle og kunstneriske udtryk, og at vi er optaget af at skabe nye videnspraksisser og formidlingsfællesskaber for håbefulde sameksistenser på en såret og trængt jord.

Vi har delt og taget billeder af flet og forbundet os med de andre fletsøstres billeder og tekster og har i den forbindelse læst Anne-Hege Lørvik Waterhouses *Haptiske foto-graferinger som data-bliven og affektive hendelser i tid, rum og materialitet* (Myhre & Waterhouse, 2023). Waterhouse minder om Karen Barads begreb *agential cut*, som er en kompleks måde at forstå, hvordan verden bliver til i relationer. Med *agential cut* kan vi rette fokus på de handlende skæringer, der foretages som måder at forstå, hvordan verden bliver til med det, der gøres, og de affødte effekter heraf (Barad 2007).

Fotos og teksterne i dette flet er på den måde valg, der træffes, og som træffer mig og mine fletsøstre. Valg, som bliver til i møder med mobil, pc, øjet der ser, tankerne der tænkes, hinanden, det der sker, det der skete, dengang og nu, og i fremtidens læsninger af fotos, af tekst. Fotos og tekst intraagerer (Barad 2003, 2007) med mig og med dig som læser og med mine fletsøstre.

I dette fletværk er eksistens ikke alene en individuel affære, men forbundetheder og tilblivelser i relationer. Det er et opgør med viden og meningsskabelse som noget, der alene bor i det menneskelige subjekt. Det er en optagethed af at skære fænomener frem som potentielle mulige måder at forstå verden på i forskellige forbindelser og konstitueringer (Murriss & Bozalek 2019). Det er tillige et opgør med forbindelser som noget, der opstår mellem allerede adskilte enheder i interaktioner. Det er at sætte sig selv i spil, i flet med verden, i det Barad kalder *intraaktioner*, i bevægelser af *cutting-together-apart*, hvor verden skæres frem og flettes sammen på andre og måske mere håbefulde måder. Det er et udtryk for et ønske om en kærende praksis, en verdenskabelse, der tilbyder andre fortællinger, andre figurer at blive til med (Haraway 2016).

Det er for os, der fletter, en kærkommen forstyrrelse af at skære verden i to, i modsætninger, i adskiltheder. Det er at gøre op med *binærtænkning* som forsker/udforsket, natur/kultur, børn/voksne, ting/menneske, handlende/ikke-handlende...

I dette fletværk skæres *natur-kultur-børn-voksne-forsker-udforsket-ting-menneske*¹ frem som forbundne og ligeværdige, som tilblivende i kontinuerlige flettende bevægelser.

Du, som læser, fletter med ved at bevæge dig ind og ud af teksterne, som du finder det meningsfuldt. Her er ingen start og slut. Her er intet før og efter, her er flettende bevægelser. Flet frit med!

Et fletværk bliver til

Vi har delt og taget billeder af flet og forbundet os med de andre fletsøstres fotos og tekster. Waterhouse skriver om fotografier som berøringer af øjet, som sansninger i tid, tekstur og billeder:

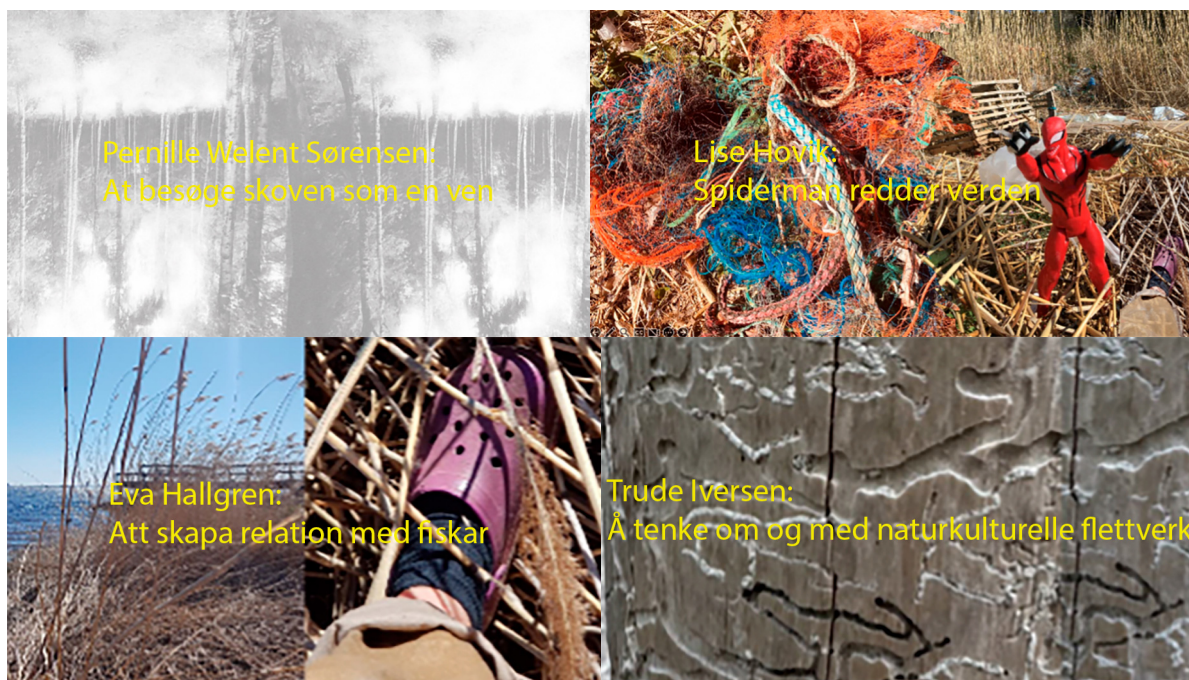
Fotografering kan tenkes som det å tegne med lys. Ordet grafi betyder også å skrive, så foto-grafering kan også forstås som kunsten å tegne og skrive med lys og billeder og skabe

visuelle fortellinger som ikke er representasjoner eller illustrasjoner av annen skrevet tekst, men som er i kraft av at være et anderledes språk
(Myhre & Waterhouse, 2023: 126).

I denne artikkel har fotografierne været en del af vores forskningsmetode, en performativ metode, hvor fotos, vi har taget, har været en vigtig del af undersøgelsesprocessen. Vi har skrevet tekster og delt fotos på en fælles platform på nettet som et wunderkammer, et forundringskabinet eller kunstkammer som en slags tankefigur for vores udforskning, der vækker nysgerrighed og undring (Staunæs & Kofoed 2015, MacLure 2006; Waterhouse 2023). Vi har skabt et kammer for vores flet af fotografier og tekst, der både forstyrrer og bevæger os, når vi undersøger natur-kultur-relationer på en såret jord.

Dette har vi gjort for at skabe nye praksisser og fællesskaber for håbefulde sameksistenser, for på den måde at puste nyt liv i måder at være med verden på, som barn og voksen, som forsker, studerende, underviser og pædagog. Med Donna Haraway kan vi også kalde dette arbejde for en worlding practice (Haraway, 2016), en verdenskabelsespraksis, som omhandler den sammenfiltrede virkelighed, og det at verden og viden om verden er situeret og hele tiden skabes på ny (Haraway 1988, Barad 2007).

Haraway bruger også begrebet science art worldings om de sammenfiltrede processer, hvor kunst, håndværk, forskning og ideer udforskes og skaber nye relationer og puster liv i nye tilblivelser af verdner (Haraway 2016: 71). Vores mapper med fotos og tekster er en del af vores flettende verdenskabelsespraksis, hvor fotokunst-håndværk-tekster med ord og lys fletter sig med forskningsprocessen som en forbindelse til Haraways science art worldings (Haraway 2016, Waterhouse 2023). Det er den slags flettende forskning, vi er ude i her. Det er den slags flettende skriv med ord, med lys, du skal møde herunder i uprioriteret rækkefølge, hvor man som læser kan klikke på dem efter eget valg af rækkefølge:

Når dette er skrevet, er det dog også en pointe, at de tekster, vi har produceret, udspringer fra et sted, et somewhere. Viden om verden er situeret; den udspringer fra et sted og forbinder sig derfra (Haraway 1988). Vi er 4 forskellige forfattere; to fra Norge, en fra Sverige og en fra Danmark, der har forbundet sig med hinanden igennem et netværk, der er optaget af børns leg og æstetiske væren med verden, BLÆK².

Dertil har vi et særligt fokus på den natur, der omgiver os, ud fra et ønske om en mere bæredygtig verden. Den natur, der finder vej i artiklen, udspringer af der, hvor vi bor, og de steder i naturen, vi opsøger hver især, ligesom af de hverdagspraksisser, vi er en del af som undervisere, forskere, kunstnere og håndværkere, mennesker i naturkulturerelationer. Vi er fire kvinder fra den vestlige verden, akademikere, hvide med afsæt i privilegerede liv, og det er gennem vores forskellige, men også ganske ens kroppe, blikke og erfaringer, vi fletter vores viden med verden:

*It matters what matters we use to think other matters with;
it matters what stories we tell to tell other stories with;
it matters what knots knot knots, what thoughts think thoughts, what ties tie ties.
It matters what stories make worlds, what worlds make stories (Haraway, 2016: 6)*

Sådan skriver Haraway, inspireret af antropologen Mariann Stratherns pointe: »*It matters which categories you use to think other categories with*«.

Og vi fletter videre:

*Det betyder noget, hvilke naturer vi tænker natur med.
Det betyder noget, hvilke kulturer vi tænker kultur med.
Det betyder noget, hvilke videner vi tænker viden med.
Det betyder noget, hvad der betyder noget, der betyder noget...*

Det betyder noget, hvilke kategorier, ideer eller tanketeknologier vi anvender til at tænke andre kategorier, ideer eller tanketeknologier med. Dette kommer til syne i de forskellige tekster, der tilsammen udgør fletværket. Her tænkes med forskellige kategorier: hænder, tråd og skaller, leg og strå, frø, plastik, cyborgs og bark. Krop, hav og skov. Kategorierne bruges til at genforhandle, forstyrre og omgøre det, vi allerede vidste. De tanketeknologier, vi anvender, knytter an til den økocentriske tænkning (Morton 2018, 2021), spekulative verdener (Haraway 1988, 2003, 2016) og nymaterialistiske og posthumanistiske perspektiver (Barad 2003, 2007, Murriss & Bozalek 2019, Waterhouse, 2023).

Haraway sammenligner dét at skabe viden med de snorelege, som mange af os kender fra da vi var børn:

»Snorefigurer er som historier; de foreslår og opfører mønstre, som legens deltager kan bebo (...) At lege med snorefigurer handler om at give og modtage mønstre, tabe tråde og fejle, men så også nogle gange at finde noget, der virker, noget betydningsfuldt og måske endda noget smukt, der ikke fandtes før, at videresende forbindelser der betyder noget, at fortælle historier med hænder oven på hænder, fingre oven på fingre, tilknytningssteder oven på tilknytningssteder«
(Haraway, 2017: 5).

Vi har ønsket at lege med viden som snorefigurer i flet, at modtage mønstre, tabe tråde, fejle, følge og finde tråde, der vikler betydninger, forstyrrer kategorier og måske peger på muligheder, forbindelser og sammenkoblinger, der ikke er tænkt eller set før. Hertil kommer tråde af ord fra tre nordiske lande, der synger med forskellige toner og bringer forskellige mønstre og sammenkoblinger. God fornøjelse, flet flere forbindelser...

Noter

1. Vores brug af skråstreger og bindestreger er inspireret af Barad. For Barad betyder skråstreger ikke bare 'og' og det betyder heller ikke bare 'eller'. Når Barad anvender skråstregen er det en markering af forbundethed og at begreberne er »cutting-together-apart«, det vi forstår som, skåret frem i relationer til hinanden. Bindestreger har ligeledes en pointe som her, hvor vi lader mange ord forbinde sig. Bindestreger understreger forbundetheder som en specifik aktivitet, en intra-aktivitet som ikke bare genskaber, men som er en skaben af noget mere (Juelskjær 2019: 184-185).
2. BLÆK er et nordisk forskningsnetværk med fokus på kunst og legende æstetiske processer med de yngste børn (0-6 år).

Litteratur

- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Davies, B. (2014). *Listening to children: Being and becoming*. Routledge.
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Haraway, D. (2016). *Staying with the trouble: Making kin in the Chthulucene*. Duke University Press.
- Haraway, D. (2017). *At lege snorefigurer med ledsagende arter: At blive i besværet*. Laboratory for Aesthetics & Ecology.
- Haraway, D. (2003). *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness*. Prickly Paradigm Press.
- Juelskjær, M. (2019). At tænke med agential realisme. I *Nyt fra Samfundsvidenskaberne*.
- Morton, T. (2018). *Being ecological*. MIT Press.
- Morton, T. (2021). *All art is ecological*. Penguin UK.
- Murriss, K., & Bozalek, V. (2019). Diffracting diffractive readings of texts as methodology: Some propositions. *Educational Philosophy and Theory*, 51(14), 1504-1517.
- Waterhouse, A. H. L. (2023). Haptiske for-graferinger som data-bliven og affektive hendelser i tid, rom og materialitet. I C. O. Myhre & A. H. L. Waterhouse (Red.), *Metodologiske ut-viklinger: Om kvalitativ og post-kvalitativ forskning i barnehagefeltet*, 125-140. Fagbokforlaget

Biografier

Pernille Welent Sørensen, Ph.d. – adjunkt, underviser og forsker på Professionshøjskolen Absalon, Center for Pædagogik tilknyttet forskningsmiljøet »Bevægelse, kreativitet og æstetik i pædagogisk arbejde«. Pernille har et særligt fokus på børneperspektiver, samskabende, kreative og bæredygtige processer og har en særlig interesse for at inddrage børn og unge og deres voksne som medforskere i videns- og verdensskabende arbejde. Hun har 20 års erhvervs erfaring fra det børnekulturelle felt, særligt med fokus på scenekunst for børn og unge, og er optaget af hvordan kunstbaseret forskning og postkvalitative metoder kan bidrage med at skabe viden, der animerer til at gå på opdagelse med verden.

Eva Hallgren arbetar som lektor på Stockholms Universitet med dramapedagogik inom De estetiska ämnenas didaktik. Evas forskningsfokus är riktat mot rolltagande och fiktion som verktyg, eller hellre kanske öppningar för spekulativ fabulering i olika lärandekontexter från förskola, skola, högre utbildning till psykosvård. I Evas doktorsavhandling »Ledtrådar till estetiskt engagemang« utvecklas begreppet expectancy, som innebär en kollektiv förmåga att hantera både osäkerhet och förändring och inkluderar dimensioner av tillit och hopp. Att erbjuda situationer där expectancy prövas genom lek och rolltagande i relation till hållbarhetsfrågor är centralt för Eva.

Lise Hovik er dramapedagog og professor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning, og forskningsleder i Lydhør, et prosjekt som undersøker samspill mellom barn, kunstnere, pedagoger, forskere, stedet og naturen. Hun er også kunstnerisk leder for Teater Fot som skaper og forsker i teater for og med de aller yngste barna. Som underviser, forsker og kunstner er Lise opptatt av lydhørt samspill, lek, improvisasjon, skapende prosesser, dramaturgi, scenekunst for barn, kunstnerisk forskningsmetodologi samt posthumanistiske og økologiske perspektiver.

Trude Iversen har permisjon fra sin stilling som universitetslektor i formgivning, kunst og håndverk ved Universitetet i Sørøst-Norge og er per nå ansatt som doktorgradsstipendiat i forming ved Universitetet i Stavanger. I doktorgradsprosjektet undersøker hun skapende og utforskende prosesser med formingsmaterialer i naturkontekst knyttet til økologisk bærekraft i barnehage. Iversen har pedagogisk erfaring fra barnehage og undervisnings erfaring fra grunnskole, ungdomsskole og høgskole/universitet. Iversen er opptatt av egen, studenters og barns eksplorerende og utforskende prosesser med materialer og det som oppstår i disse prosessene. Hun er også opptatt av kunstnerisk utviklingsarbeid og teorier som kobler det skapende med økologi, kunst og kultur.